

УДК 821.162.1-32.09Прус
DOI 10.35433/philology.2(97).2022.20-29

ПРОБЛЕМА СИМЕТРІЇ / АСИМЕТРІЇ В НОВЕЛІСТИЦІ Б. ПРУСА

С. І. Ковпик*

У статті йдеться про особливості жанру новели польського письменника Болеслава Пруса. Авторка спробувала систематизувати результати досліджень польських та українських літературознавців щодо проблеми симетрії / асиметрії жанру новели Болеслава Пруса. Особливий акцент у статті зроблено на естетичних поглядах митця, його власній концепції тотальної гармонії та відображенню натуралістичної дійсності в новелі. Авторські експерименти з жанром новели варто розглядати як новаторські для кінця XIX століття, адже Б. Прус свідомо відходив від канонів жанру новели XIX ст., котрі суворо регламентували її зміст.

Б. Прус удаю поєднував в одному жанрі новели елементи інших жанрів малої прози. Письменник тяжів до експериментів із композицією твору, а тому вдавався до того, щоб використовувати математичні прийоми щодо конструювання новели. У цьому Б. Прус убачав революційні зміни щодо структури жанру новели, які суттєво звільняли її від усіляких канонів. Письменник чітко дотримувався думки, що всю новелу можна спростити до одного речення, а речення розгорнути, завдяки художній фантазії митця, у великий твір художньої літератур.

Принцип композиційної симетричності жанру новел Б. Пруса створювався завдяки прийому повтору, який дав змогу автору компоувати події твору навколо важливих фактів, деталей, предметів тощо.

Авторка статті робить висновок про те, що спеціального плану написання новели Б. Прус не обдумував і наперед не визначав, а одразу писав твір, беручи теми з життя та реалій буденності. У своїй концепції досконалості Б. Прус вважав важливими такі категорії, як гармонія, ритм, порядок і пропорція. Саме ці категорії, на думку письменника, були найбільш натуралістичними, а тому за їх допомогою можна найкраще описати красу людини, природи тощо.

Ключові слова: жанр, новела, симетрія, асиметрія, гармонія.

* доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри української та зарубіжної літератур
(Криворізький державний педагогічний університет)
e-mail: kovpiks@ukr.net
ORCID: 0000-0001-6455-5572

THE PROBLEM OF SYMMETRY / ASYMMETRY IN THE NOVELLA GENRE BY B. PRUS

Kovpik S. I.

The paper deals with the peculiarities of the novella genre of the Polish writer Boleslaw Prus. The author makes an attempt to systematize the research results of Polish and Ukrainian literary study experts on the problem of symmetry / asymmetry in the novella genre by Boleslaw Prus. It focuses on the aesthetic views of the writer, his own concept of total harmony and the reflection of the naturalistically existing reality in the novella. The author's experiments with the novella genre should be considered as innovative ones for the time period of the end of the 19th century, as B. Prus consciously violated the canons of the 19th century novella genre, which strictly regulated its content.

B. Prus successfully combined the elements of other literary genres in his novellas. The writer preferred to make experiments with the composition of the literary work, and therefore resorted to using mathematical techniques in the construction of novellas. B. Prus believed that it was a new way of revolutionary changes in the structure of the novella genre, which significantly made it free from all canons. The writer clearly supported the idea that the whole novella can be simplified to one sentence, and the sentence can be expanded into a large work of fiction due to the writer's artistic imagination.

The principle of compositional symmetry in the novellas by B. Prus was ensured by the use of repetition, which allowed the author to arrange the events of the literary work around the important facts, details, objects, etc.

It is stated that B. Prus did not consider or determine a special plan for writing a novella in advance, but basically wrote the literary work, sourcing from life and its realities. In his concept of perfection, B. Prus pondered such important categories as: harmony, rhythm, order and proportion. According to the writer these categories were the most naturalistic ones, and therefore, with their help the beauty of human or the beauty of nature could be described in the best way.

Keywords: genre, novella, symmetry, asymmetry, harmony.

Постановка наукової проблеми.

Унікальність жанру новели полягає в тому, що він не втрачає своєї актуальності в європейській літературі понад двісті років. До цієї форми прози у свій час зверталися Дж. Боккаччо, П. Меріме, Г. де Мопассан, Е. По та ін. Складність дослідження новели визначена тим, що цей жанр динамічний, а його структурна та композиційна організація неоднорідна. Формозмістові показники жанру новели дають змогу авторові експериментувати.

Відомим новелістом у польській літературі кінця XIX століття був Болеслав Прус. Ґрунтовне дослідження його новелістики було здійснене понад п'ятдесят років тому. Зокрема, у відомій монографії Яніни Кульчицької-Салони "Новелістика Болеслава Пруса" (1969) акцентовано увагу на тому, що не всі невеликі за обсягом твори

письменника можна називати новелами. Така думка викликала дискусію, яка розгорнулася в дослідженнях М. Плачецького, А. Лабуди. Літературознавці всіляко намагалися довести, що в новелах Б. Пруса витримано принцип симетричності на рівні форми. Згодом уже у XXI столітті польські літературознавці знову звернулися до архітектоніки жанру новели Б. Пруса. Першою розпочала дискусію Є. Лубчинська-Єзьорна, за нею – Т. Будревич, які сфокусували свою увагу на проблемі симетрії/асиметрії новел письменника.

Зокрема, Т. Будревич зазначив: "*Myślę, że sprawa noweli była dla Prusa o tyle ważna, o ile odbijała generalny problem dotyczący jego przemyśleń nad estetyką. W powszechnie znanym wykładzie Słowo o krytyce pozytywnej (Poemat realistyczny w 6 pieśniach) tłumaczył, że temat może być „wzięty z*

obserwacji (realizm)" albo „wymyślony (idealizm, tendencja)". Plan utworu to „rozwiniecie tematowego zjawiska wedle jego naturalnego przebiegu" [2: 71–72]. Отже, науковець наголосив на тому, що жанр новели в Б. Пруса слугував своєрідним майданчиком для презентації власних поглядів письменника щодо естетики позитивізму та дав змогу експериментувати в межах теорію позитивізму з архітектонікою новели. Тож і донині проблема симетрії/асиметрії перебуває в колі зацікавлень сучасних польських літературознавців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відзначимо, що творчість польського письменника Болеслава Пруса на сучасному етапі продовжує викликати чималий інтерес не лише в польських літературознавців, а й в українських. Наприклад, цікавий компаративний підхід до вивчення творчості Б. Пруса обрали Б. Гончаренко, О. Баган, а з позиції психоаналітичного осмислення творів письменника підійшов О. Приходько, світ дитини в новелах польського митця зацікавив В. Остапчук. Проте в українському літературознавстві питання жанрової специфіки новели Б. Пруса не набули ще такого масштабного вивчення, як у польському літературознавстві, тож **мета нашого дослідження** полягає в тому, щоб через аналітичне осмислення досліджень літературознавців систематизувати та презентувати особливості архітектоніки новел Б. Пруса з позиції принципів симетричності.

Вклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів Новелістична практика Болеслава Пруса припадає на період розквіту та розвитку Позитивізму в Європі. Слушною є думка науковця Т. Будревича про те, що *"...w okresie pozytywizmu istniał genologiczny kodeks nowelistyczny, który obowiązywał pisarzy, ale nie krytyków"* [2: 66–67].

Нам імпонує думка Б. Гончаренко про те, що *"Позитивізм у XIX ст. як поняття мав сенс історичний і типологічний. Він намагався з'ясувати три головні питання: стосунки літератури до правди, фікції (вимислу) і пізнання. Позитивізм – це ідеал письма, максимально наближеного до дійсності. Категорія позитивізму стала сьогодні різновидом міфу, у якому розрізняють два аспекти: 1) позитивізм як художня практика; 2) позитивізм як інтерпретаційна категорія"* [4: 8]. Учена чітко визначила сутність польського позитивізму, ідейні засади якого сформували не лише письменники, а й ідеологи цього напрямку, котрі усіляко прагнули до змін у тодішньому польському суспільстві. Основні естетичні засади цього напрямку ґрунтувалися на супротиві романтизму та акцентуванні уваги на просвітництві. Усе це позначилося на якості позитивізму середини XIX століття, адже прогрес науки та суспільного розвитку також вплинув на загальні тенденції напрямку.

Ідеї еволюціонізму, лібералізму, нові уявлення про індивідуалістичні та раціональні концепції людини, поява культу щоденної праці, дрібних починань, які зумовлювали великі суспільні досягнення, як і поява нового героя – людини тихої щоденної праці задля великої мети, – ось ті естетичні засади позитивістських моделей, які їх виразники несли в суспільство й через посередництво літератури [4: 18]. Цікавим явищем польського літературного процесу тієї доби став варшавський позитивізм, який посів друге місце після періоду "великої романтики", часу відомого піднесення польської літератури, представники якого вийшли на зовсім інший рівень європейського реалізму та здобули міжнародну популярність.

Представником варшавського позитивізму був Б. Прус, який у своїх програмних статтях гостро полемізував із продовжувачами віджилих шляхетсько-романтичних традицій.

Естетичні принципи Б. Пруса були об'єктом досліджень у працях Х. Маркевича, Ц. Залевського, М. Яукша та ін. Зокрема, ще на початку 80-х років ХХ століття Х. Маркевич сфокусував свою увагу на змінах, які відбулися в польській прозі кінця 70-х років – початку 80-х ХІХ ст. Ц. Залевські в монографії 2014 року "Bolesław Prus jako estetyk Sztuki piękne w dyskursie i praktyce prozatorskiej pisarza" акцентував увагу на тому, що саме в новелах Б. Пруса реалізувалися естетичні принципи письменника, який добре знався на мистецтві загалом.

Перший період варшавського позитивізму сформував підвалини другого етапу, на якому його представники позбулися простолінійного підпорядкування творчості ідеологічним завданням, хоча й зберігали вірність позитивістському світосприйняттю.

Представники варшавського позитивізму в літературі ХІХ століття приділяли увагу найрізноманітнішим аспектам польського життя, зокрема розвитку промисловості та капіталізації тодішнього суспільства (Б. Прус, М. Конопніцька), життю селянства (Е. Ожешко, М. Конопніцька, Г. Сенкевич, Б. Прус), національним питанням та способам боротьби з германізацією (Г. Сенкевич, Б. Прус), а також не залишали осторонь єврейського питання (Е. Ожешко, Б. Прус).

М. Яукш у статті "Filozofia postrzegania. Początki literackie Bolesława Prusa w świetle psychologicznych dociekań Hipolita Taine'a" спробував з'ясувати, чим і чому імпонувала філософія сприйняття французького літературознавця ХІХ століття І. Тена Болеславу Прусу. Учений зазначив: "W świetle tego psychologia Taine'a musiała przyciągnąć Prusa, który opisaniem duszy ludzkiej lub „pewnych rysów grupy dusz ludzkich” [Taine 1873: 7] był bez wątpienia zainteresowany. Tym bardziej, że naukowe antropologiczne grupowanie

tychże, o których pisze Taine, stanowić mogło solidny fundament literackiej komunikacji" [18: 190]. Дослідник аналітично осмислив реалізацію принципів натуралістичного зображення дійсності в деяких творах Б. Пруса, зокрема "Pod szughtami". Літературознавець слушно зазначив: "Prus kreuje tak swoje alter ego, by zbudować fundament porozumienia z czytelnikami, by razem z nimi w kolejnych częściach narracji podjąć już bardziej krytyczny ogląd wyszydzonego przez ludzi spoza miasta miejsca" [18: 196]. Звернув увагу М. Яукш і на динаміку нарації в малих формах прози Б. Пруса: "Dynamika narracji Prusowskich to również bowiem nieustanna negocjacja pomiędzy tym, co własne, a tym, co wspólne; tym, co wewnętrzne, a tym, co zewnętrzne" [18: 198].

На думку Т. Будревича, "Jak dotąd sformułowano dwie główne teorie estetyki Prusa: architektoniczną i organicystyczną. W notatkach pisarza są przesłanki, by rozważać nadto inne koncepcje (dzieło sztuki jako chór lub symfonia, dzieło jako mechanizm, dzieło jako narzędzie). Architektoniczną koncepcję utworu rozwinęli Eugeniusz Czapplejewicz i Piotr Lehr-Spławiński. Koncepcji biologicznej podejmującą krytykę ujęcia architektonicznego stała się Martuszevska" [2: 74]. Розмірковуючи над формозмістом новел Б. Пруса, учений висловив таку думку: "Myślę, że sprawa noweli była dla Prusa o tyle ważna, o ile odbijała generalny problem dotyczący jego przemyśleń nad estetyką. W powszechnie znanym wykładzie Słowo o krytyce pozytywnej (Poemat realistyczny w 6 pieśniach) tłumaczył, że temat może być „wzięty z obserwacji (realizm)” albo „wymyślony (idealizm, tendencja)". Plan utworu to „rozwińnięcie tematowego zjawiska wedle jego naturalnego przebiegu". Pisarz nie musi obmyślać planu (kompozycji), gdyż samo życie go wyřęcza i „sam temat prowadzi go jakby za rękę” [2: 72–73].

Літературознавець припустив, що спеціального плану написання новели Б. Прус не обдумував і наперед не визначав, а одразу писав твір, беручи теми з життя та його реалій. Через це його новели були дуже правдоподібні, адже він обирав такі важливі та визначальні моменти з життя простих людей, котрі максимально були близькими читачеві. У своїй концепції досконалості Б. Прус вважав важливими такі категорії: гармонія, ритм, порядок і пропорція. Саме вони, на думку письменника, були найбільш натуралістичними, а тому за їх допомогою можна найкраще описати красу людини, природи тощо.

Розмірковуючи щодо сутності цих категорій, Б. Прус розумів їх так: *"Porządek polega na harmonii części (wspieranie się), ich proporcji, formie i układzie. Harmonia i proporcja są częściami porządku. Są to więc fakta zaobserwowane w naturze, nie wyspekulowane przez filozofów. Podobnież: jedność i różnorodność istnieją w naturze, mianowicie w związkach. Ogólne własności utworu. Jasność i typowość, ważność, jedność, różnorodność, siła, umiarkowanie, ruch, rytm, harmonia, proporcja, wolność, prawo. Są to warunki doskonałości i piękna, obowiązujące nie tylko cały utwór, ale i przedmioty wchodzące do niego"* [16]. Уявлення про гармонію Б. Пруса тяжіли до платонівсько-піфагорської концепції тотальної гармонії, зокрема використання різних концепцій симетрії математичної для надання формі твору ідеального порядку.

В. Bogolebska в праці *"Sztuka pisarska według Bolesława Prusa"* з урахуванням принципів позитивізму чітко визначила особливості стилю письменника: *"Tekst w rozumieniu Prusa tworzy przemyślaną strukturę, przedstawioną w sposób graficzny: od wyrazów – zdań – okresów – „nadokresów” – tematu – „ustępu” – po rozdział"* [3: 67].

Учена доводила, що в новелі Б. Пруса *"...ponad wszelką wątpliwość, iż konstrukcja noweli jest mistrzowsko*

oparta na zasadzie powtórzeń. Więcej nawet – wykazywał, iż Antek jest „całością zbudowaną na podobnych zasadach co wiersz" [3: 71]. Прийом повторення, котрий насамперед використовували в поезії письменники, давав змогу Б. Пруску подати ті чи ті події новели яскравіше, а основне так, щоб читач їх запам'ятав або самотужки замислився над визначальними для твору фактами, акцентами, бо, як стверджував Е. Касперські, новела *"...w świadomości literackiej wtórnie nabrała znamion gatunku, który uosabiał wysokie wartości artystyczne jako konstrukcja elegancka, zharmonizowana pod względem stosunku części wobec siebie i wobec całości, związana trudnym do zrealizowania wyzwaniem prostoty, wyrafinowanej w redukcji wszystkich elementów do poziomu minimum"* [10: 74].

Появу перших новел Б. Пруса пов'язували в літературній критиці кінця XIX століття з принципами нової естетики того часу: *"Inni wszakże, słuszniej chyba, warsztatową maestrię autora Placówki wiązali z nowymi zasadami estetyki, „która stara się piękności poetyckie wyjaśnić i wytłumaczyć, sprowadzając je na arytmetyczne i geometryczne proporcje”, choć mieli obawy, czy ta „artystyczna skończoność, ugruntowana na zredukowaniu wszelkich ułamków i liczb mieszanych do liczb całych” nie zagraża psychologicznej i społecznej stronie utworów"* [11: 62].

У новелах Б. Прус вдало комбінував елементи різних європейських моделей новел XIX століття, завдяки чому впевнено формував особливий тип прусівської новели, у якій зображення подій та характерів базувалося на акцентуації уваги на фізіологічних особливостях персонажів: лице, руки, постава, вираз обличчя. Формальний бік цього жанру мало цікавив письменника, а от зміст був дуже важливим, адже він відображав авторські естетичні принципи. Сформульована Б. Прусом концепція "естетики здорового глузду" послідовно

реалізувалася в його новелах. Письменник художню творчість розглядав як складний інтелектуальний процес, а тому багатогранне спостереження за життям людей різних соціальних прошарків лежало в основі більшості його новел. Про те, що між формою та змістом новел Б. Пруса існує деяка асиметричність, літературознавці активно заговорили у ХХ столітті. Проблема симетрії /асиметрії жанру новели Б. Пруса набула нового звучання й стала однією з актуальних у польському літературознавстві. Думки науковців щодо особливостей жанру новел Б. Пруса помітно різнилися. Зокрема, Кульчицька-Салоні розглядала всілякі жанрові комбінації новел Б. Пруса як слабкі інтегральні схеми, а М. Плачецький указував на те, що це унікально продумані та складні процедури змішування одних елементів жанру з іншими.

Саме М. Плачецький симетрію вбачав у таких новелах Б. Пруса: "Pleśń świata", "Czego Faust narobił w pewnej artece?", "Powracająca fala". У праці "Діалог Болеслава Пруса з новелою" (1976) М. Плачецький відзначав, що в новелах Б. Пруса помітною є "wahadłowe rozwijanie biegu zdarzeń" [15: 306], а також "Wyostrzenie uwagi na opozycyjność Prusa względem teoretycznej świadomości gatunku i na jego poszukiwania nowych rozwiązań w części tłumaczy tę obfitość formuł kategoriycznych, ale i tak zastanawiająco głębokie jest postrzeganie noweli jako zbioru reguł restryktywnych" [15: 309].

Помічено, що завдяки прийому повторення в новелах Б. Пруса забезпечено умову симетричності цього жанру. Звороти, рефрени – це ті класичні прийоми, якими послуговувався письменник. І саме вони забезпечували композиційну симетричність жанру новели, а це, зі свого боку, відповідало авторській стратегії побудови сюжету новели так, щоб вразити читача, затримати його увагу на перебігу важливих подій та перипетій новели. Повтори в новелах Б. Пруса надавали

змісту новели певної ритмічності, що дало підстави літературознавцям стверджувати, що новела "Антек" за формою подібна до вірша: "Rama: „[...] komentarz ten wyzyskany został jako tak zwane ramy utworu”, „W ramie opowieści [...] Osią łączącą tę ramę”, „szkatułkowa kompozycja pozwala [...]”, „Klamrowe zakończenie [...]”, „Szkatułkowa kompozycja”, „szkatulka”, „rama”, „opowieść ramowa" [2: 75].

Переважна більшість дослідників новел Б. Пруса (Я. Кульчицька-Салоні, А. Каліновська, Дж. Філіп) зазначали, що митець на рівні форми комбінував в одному жанрі новели елементи інших жанрів, як-от: репортаж, фейлетон, анекдот, нарис та ін. У такий спосіб у новелах Б. Пруса "Kategoria symetrii zdaje się tym czynnikiem, który nieprzewidywalność chaosu narracji opowiadania, poddanego żywiołowi okazjonalności i potoczności, przekształca w uporządkowanie noweli" [2: 82].

Слушною є думка А. Мартушевської про те, що в новелах Б. Пруса можна простежити оригінальну авторську концепцію щодо моделювання сюжету вказаного жанру, адже саме короткі та уривчасті речення забезпечують стрибкоподібний розвиток подій. На думку дослідниці, письменник дуже добре вловив сутність гармонійного komponowania podій у новелі. У концепції досконалості, якої притримувався Б. Прус у всьому, саме симетрія та гармонія були важливими чинниками сутності будь-яких явищ.

У своїх "Нотатках..." сам Б. Прус чітко визначив сутність категорій "порядок" та "гармонія": "Porządek polega na harmonii części (wspieranie się), ich proporcji, formie i układzie. Harmonia i proporcja są częściami porządku. Są to więc fakta zaobserwowane w naturze, nie wyspekulowane przez filozofów. Podobnie: jedność i różnorodność istnieją w naturze, mianowicie w związkach. Ogólne własności utworu. Jasność i typowość, ważność, jedność, różnorodność, siła, umiarkowanie, ruch, rytm, harmonia, proporcja, wolność, prawo. Są to warunki

doskonałości i piękna, obowiązujące nie tylko cały utwór, ale i przedmioty wchodzące do niego" [16: 161–162].

Дискусія щодо того, чи справді Б. Прус намагався визволити новелу від тиску канонів, розгорнулася в праці "Gatunki literackie w twórczości Bolesława Prusa" (2007) Ельжбети Любчинської-Єзьорни, яка вдало повернула прусознавців до невирішеної проблеми симетрії / асиметрії новел письменника, адже переважна більшість дослідників жанру новели (С. Мелковські) відзначали, що в Б. Пруса помітне порушення архітектонічної рівноваги. Ще в 60-х роках ХХ ст. Я. Кульчицька-Салоні стверджувала, що в той час "nowela była nazwą czysto konwencjonalną, używaną na określenie utworu krótkiego" [6: 8], а тому вчена зробила такий висновок: "Mamy więc prawo nazwać nowelami wszystkie te utwory Prusa, które nie są powieściami, wszystkie jego krótkie utwory bez względu na to, czy spełniają rygory klasycznej noweli" [6: 12]. Але ця думка суперечила сформованій концепції моделі жанру новели ХІХ століття.

Сучасне польське літературознавство постійно активізує проблему симетрії / асиметрії новел Б. Прус. Зокрема, у статті "Симетрія у новелах Болеслава Пруса" (2014) Т. Будревич сформулював досить важливу проблему щодо особливостей жанру новели Б. Пруса: "Czy Prus, wskutek swych ciągłych „dialogów” z gatunkiem noweli („układ odniesienia dla współczesnej im praktyki pisarskiej”²) wybierał formę łatwiejszą do napisania, czy zwiąskowo przelamywał bariery i wyzwalał opowiadanie z niewoli nowelistycznej formy?" [2: 61], адже відомо, що Болеслав Прус усіляко намагався відійти від жорстких канонів, які існували щодо малих прозових жанрів новели та оповідання. Автор статті спробував розібратися в тому, настільки письменник робив це продумано чи інтуїтивно, а основне – чи була в цьому певна авторська

стратегія й настільки це було ефективно для самого жанру новели.

Т. Будревич узагальнив: "„Nawrót” (Szweykowski), „refren” (Opacki), „wiersz” (Labuda), „parabola” (Martuszevska) – wszystkie te terminy, którymi opisywano kompozycje nowelistyki Prusa, sygnalizują uporządkowanie według zasad najprostszych, ale w estetyce uniwersalnych" [2: 80]. Тож усі прийоми, які застосовував Б. Прус у новелах, є універсальними й такими, що урізноманітнили структуру жанру. Дослідник підсумовує: "Kategoria symetrii zdaje się tym czynnikiem, który nieprzewidywalność chaosu narracji opowiadania, poddanego żywiołowi okazjonalności i potoczności, przekształca w uporządkowanie noweli" [2: 82]. Тож симетричність новел Б. Пруса очевидна, адже вони на рівні форми та змісту підпорядковані особливій формі авторської нарації – нелінійній.

Висновки й перспективи дослідження. Отже, увагу сучасних польських літературознавців привернули новели Б. Пруса насамперед незвичною композицією, унікальними формами нарації, прийомами повтору, компонування, які вчені розглянули як особливі експериментальні плани письменника. Окрім цього, дослідники помітили, що Б. Прус вдало поєднував в одному жанрі новели елементи інших жанрів літератури, що вказувало на новаторський підхід митця до жанрової парадигми новели загалом. Письменник тяжів до експериментів із композицією твору, а тому використовував математичні прийоми щодо конструювання новели, компонування подій у ній. У цьому Б. Прус вбачав революційні зміни щодо структури жанру новели, які суттєво звільняли її від усіляких канонів ХІХ століття.

Письменник вважав, що всю новелу можна спростити до одного речення, а речення розгорнути завдяки художній фантазії митця у великий твір художньої літератури. Митець

розглядав прийом компоновання всіх структурних елементів новели як унікальну можливість досягти рівня платонівсько-піфагорійської теорії тотальної гармонії. Звичайно, не завжди такі експерименти були ефективними для самого жанру новели, проте вони засвідчили, що в XIX столітті Б. Прус, по суті, деканонізував жанр новели.

Вважаємо, що в подальшому новели Б. Пруса варто розглянути на рівні мікро- та макропоетики, аби узагальнити з позицій сучасної жанрології якісні зміни, яких зазнала новела польського митця в процесі експериментування.

СПИСОК ВИКРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Баган О. Типологія позитивізму у творчості Болеслава Пруса й Івана Франка (романи "Лялька" і "Перехресні стежки"). *Київські полоністичні студії*. Том XXIX. 2017. С. 154–164.

2. Budrewicz T. Symetria w nowelach Bolesława Prusa. *Wiek XIX. Rocznik Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza*. R. VII (XLIX). 2014. S. 61–89.

3. Bogolebska B. Styl i sztuka pisarska według Bolesława Prusa. *Stylistyka*, 22. 2019. S. 65–74. URL: <https://czasopisma.uni.opole.pl/index.php/s/article/view/1666>. (дата звернення: 26.08.2022).

4. Гончаренко Б. Моделі польського позитивізму в українській літературі XIX століття: дис. ... канд. філ. наук; 10.01.05. Київ, 2017. 196 с.

5. Денисенко О. До інтерпретації жанру новели у світовому літературознавстві URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/74364/32-Denisenko>. (дата звернення: 26.08.2022).

6. Денисюк І. Розвиток української малої прози XIX – поч. XX століття. Львів: Науково-видавниче товариство "Академічний Експрес", 1999. 280 с.

7. Zalewski C. Bolesław Prus jako estetyk Sztuki piękne w dyskursie i

praktyce prozatorskiej pisarza. Wydawnictwo uniwersytetu Jagiellońskiego. 2014. 380 s.

8. Zalewski C. Obiektywny obraz. Bolesław Prus i Ryszard Kapuściński jako estety fotografii. *Pamiętnik Literacki*. 2009. № 1. S. 175–194.

9. Kulczycka-Saloni J. Nowelistyka Bolesława Prusa. Warszawa 1969.

10. Kasperski E. O teorii gatunków. Gatunki literackie jako wartości. *Acta Universitatis Lodzensis. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Folia Polonica. Problemy Genologii. Literatura. Teatr. Film*. Seria I, 1980.

11. Lubczyńska-Jeziorna E. Gatunki literackie w twórczości Bolesława Prusa, Wrocław 2007.

12. Melkowski S. Poglądy estetyczne i działalność krytycznoliteracka Bolesława Prusa, Warszawa 1963.

13. Остапчук В. Діти і світ у польській літературі XIX ст. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: "Філологічні науки"*. 2013. № 1 (5). С. 106–111.

14. Pawłowska M. Poezja pokarmem duszy (dla dziennikarskiego bałamuta) "Poetyczność" według Prusa-humorysty. Warszawa, 2017.

15. Płachecki M. Bolesława Prusa dialogi z nowelą. Warszawa, 1976.

16. Prus B. Notatki twórcze. T. 2. Notatki o kompozycji. Warszawa: Episteme, 2016. 452 s.

17. Приходько О. Психоаналітична й герменевтична інтрепретація травми як чинника художнього світу (на матеріалі української та польської малої прози другої половини XIX – початку XX ст.). *Sultaniv'ski čitannâ / Султанівські читання. Issue VIII*. 2019. С. 25–35.

18. Jauks M. Filozofia postrzegania. Początki literackie Bolesława Prusa w świetle psychologicznych dociekań Hipolita Taine'a. *Poznańskie Studia Polonistyczne Seria Literacka* 34 (54). 2019. S. 185–207.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Bahan, O. K. (2017). Typologia pozytyvizmu u tvorchości Boleslava Prusa y Ivana Franka (romany "Lialka" i "Perekhresni stezhky") [Typology of positivism in the work of Boleslav Prus and Ivan Franko (the novels "Doll" and "Crossroads")]. *Kyivski polonistychni studii*. Vol. XXIX. P. 154–164 [in Ukrainian].
2. Budrewicz, T. W. (2014). Symetria w nowelach Bolesława Prusa [Symmetry in novellas by Bolesław Prus]. *Wiek XIX. Rocznik Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza*. R. VII (XLIX). P. 61–89 [in Polish].
3. Bogolebska, B. (2019). Styl i sztuka pisarska według Bolesława Prusa [Writing style and art according to Bolesław Prus]. *Stylistyka*, 22. p. 65–74. URL: <https://czasopisma.uni.opole.pl/index.php/s/article/view/1666>. (reference date: 26.08.2022). [in Polish].
4. Honcharenko, B. K. (2017). Modeli polskoho pozytyvizmu v ukrainskii literaturi XIX stolittia [Models of Polish positivism in Ukrainian literature of the 19th century]: PhD(c) thesis; 10.01.05. Kyiv. 196 p. [in Ukrainian].
5. Denysenko, O. (2004). Do interpretatsii zhanru novely u svitovomu literaturoznavstvi [On interpretation of the novella genre in world literature]. URL: <http://surl.li/dfzch>. (reference date: 26.08.2022). [in Ukrainian].
6. Denysiuk, I. L. (1999). Rozvytok ukrainskoi maloi prozy XIX – poch. XX stolittia [Development of Ukrainian 19th – early 20th century small prose]. Lviv: Naukovo-vydavnyche tovarystvo "Akademichnyi Ekspres". 280 p. [in Ukrainian].
7. Zalewski, C. J. (2014). Bolesław Prus jako estetyk Sztuki piękne w dyskursie i praktyce prozatorskiej pisarza [B. Prus as an aesthetist of Fine Arts in the writer's discourse and prose practice]. Wydawnictwo uniwersytetu Jagiellońskiego. 380 p. [in Polish].
8. Zalewski, C. W. (2009). Obiektywny obraz. Bolesław Prus i Ryszard Kapuściński jako estetycy fotografii [Objective image. B. Prus and Ryszard Kapuscinski as photography aesthetes]. *Pamiętnik Literacki*. № 1. P. 175–194. [in Polish].
9. Kulczycka-Saloni, J. W. (1969). Nowelistyka Bolesława Prusa. [The novella genre of B. Prus]. Warszawa. [in Polish].
10. Kasperski, E. W. (1980). O teorii gatunków. Gatunki literackie jako wartości [On the theory of species. Literary genres as values]. *Acta Universitatis Lodzensis. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Folia Polonica. Problemy Genologii. Literatura. Teatr. Film*. Seria I. [in Polish].
11. Lubczyńska-Jeziorna, E. W. (2007). Gatunki literackie w twórczości Bolesława Prusa [Literary genres in the works of Bolesław Prus]. Wrocław. [in Polish].
12. Melkowski, S. W. (1963). Poglądy estetyczne i działalność krytycznoliteracka Bolesława Prusa. [Aesthetic views and critical literary activity of Bolesław Prus]. Warszawa. [in Polish].
13. Ostapchuk, V. D. (2013). Dity i svit u polskii literaturi XIX st. [Children and the world in Polish literature of the 19th century]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seria: "Filolohichni nauky"*. № 1 (5). P. 106–111. [in Ukrainian].
14. Pawłowska, M. W. (2017). Poezja pokarmem duszy (dla dziennikarskiego bałamuta) "Poetyczność" według Prusa-humorysty [Poetry as Food for the Soul (for a journalistic idiot) "Poetry" according to a Prus-humorist]. Warszawa. [in Polish].
15. Płachecki, M. W. (1976). Bolesława Prusa dialogi z nowelą [B. Prus's dialogues with the novella] Warszawa. [in Polish].
16. Prus, B. W. (2016). Notatki twórcze [Creative Notes]. T. 2. Notatki o kompozycji. Warszawa: Episteme. 452 p. [in Polish].
17. Prykhodko, O. I. (2019). Psykhoanalityczna y hermenevtychna

intrepretatsiia travmy yak chynnyka khudozhnoho svitu (na materialy ukrainskoi ta polskoi maloi prozy druhoi polovyny KhIKh – pochatku KhKh st.) [Psychoanalytic and hermeneutic interpretation of trauma as a factor in the artistic world (on the material of Ukrainian and Polish short prose of the second half of the 19th - early 20th centuries)]. *Sultaniivs'ki čitannā / Sultaniivski chytannia*. Issue VIII. P. 25–35 [in Ukrainian].

18. Jaukszy, M. P. (2019). Filozofia postrzegania. Początki literackie Bolesława Prusa w świetle psychologicznych dociekań Hipolita Taine'a [Philosophy of perception. The literary beginnings of Bolesław Prus in the light of the psychological investigations of Hipolit Taine]. *Poznańskie Studia Polonistyczne Seria Literacka* 34 (54). P. 185–207 [in Polish].

Стаття надійшла до редколегії: 01.07.2022

Схвалено до друку: 30.09.2022